льного процесу. Найбільш продуктивними є такі напрями діяльності, як робота в інноваційному режимі, використання форм і методів активного навчання.

Література

1. Актуальні питання підготовки кадрів для промисловості : матеріали і документи Всеукраїнського семінару-наради у м. Донецьк. – К. : МОН України, 2007. – 140 с.
2. Закон України "Про освіту".
3. Концепція педагогічної освіти // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1999. – № 8. – С. 9–23.
4. Концепція Державного стандарту професійно-технічної освіти України // Професійно-технічна освіта. – 1998. – № 2. – С. 2–5.
5. Національна доктрина розвитку освіти : Указ Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002.

ДЯЧЕНКО М.Д.

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ – ОСНОВНА ФУНКЦІЯ ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ

У сучасному українському суспільстві під впливом глобальних перетворень зростає соціальна роль творчої особистості з високим рівнем духовності й загальної культури, творця нових цінностей, а це викликає необхідність формування творчої індивідуальності під час професійної підготовки у вищих навчальних закладах.

Сьогодні гостро постають проблеми розвитку творчої особистості, дослідження й організації творчої діяльності студентів, створення умов для творчого самовиявлення кожного громадянина (що підкреслюється і в Національній доктрині розвитку освіти та Державній національній програмі "Освіта. Україна XXI століття" [12], бо самі "сучасні реалії потребують активізації розвитку особистості, її творчого потенціалу" [21, с. 47].

Без творчого підходу до підготовки майбутніх фахівців неможливо очікувати, що серед них з'явиться справжній професіонал. "Кожен індивід народжується для того, щоб перетворювати об'єктивну реальність, тобто всі мають творчі задатки" [17, с. 22], але ж молодій людині треба допомогти розвинути їх, реалізувати в житті й майбутній трудовій діяльності.

Наразі дедалі більшої актуальності набуває проблема формування творчої індивідуальності майбутнього журналіста, оскільки здатність до творчості – одна з основних рис професіоналів цього фаху. Успішним у своїй професійній діяльності може бути лише той журналіст, який є творчою особистістю, здатною до саморозвитку й самовдосконалення, особистістю, яка відчуває себе потрібною суспільству.

Актуальність порушеної в статті проблеми підкреслюється не лише посиленою соціальною необхідністю у творчих людях, які представляють журналістику XXI ст., формують масову інформацію, а й потребою особистості в розвитку своєї індивідуальності, унікальності й цілісності.

Теоретична значущість і недостатня розробленість цієї проблеми визначили ***мету статті*** – розкрити сутність дефініції "творча індивідуальність", висвітлити філософські, педагогічні, психологічні та журналістські підходи до розуміння феномену творчості як одного з основних концептів процесу формування творчої індивідуальності.

Проблема творчості привертала й продовжує привертати увагу багатьох учених, зокрема М. Бахтіна, Д. Богоявленської, Г. Буша, Т. Волобуєвої, Дж. Гілфорда, О. Лука, І. Манохи, В. Моляко, Я. Пономарьова, А. Пуанкаре, В. Роменця, З. Сіверс, В. Століна, Е. Торранса, А. Шумиліна та ін.

Значний внесок у дослідження філософського аспекту творчості як джерела розвитку особистості зроблено А. Арнольдовим, М. Баргом, Г. Батищевим, М. Бердяєвим, В. Біблером, Л. Буєвою, Ю. Давидовим, В. Димовим, Б. Кедровим, Ф. Михайловим, В. Рибіним, Б. Сорокіним, В. Степуном та ін.

Розкриттю педагогічних і психолого-педагогічних аспектів творчого розвитку та самореалізації особистості присвячено наукові праці Б. Ананьєва, В. Андреєва, Р. Брушлинського, Л. Дроздікової, В. Загвязинського, А. Маслоу, М. Махмутова, В. Моляко, В. Риндак, Ю. Сенько, С. Сисоєвої, М. Скаткіна, Т. Сущенко, В. Татенка, Т. Шамової, Н. Яковлєвої та ін.

Теоретичне осмислення психології творчості представлене в дослідженнях Б. Ананьєва, Д. Богоявленської, Л. Виготського, В. Давидова, Д. Ельконіна, В. Клименка, Г. Костюка, В. Моляко, А. Леонтьєва, А. Матюшкина, С. Полякова, Я. Пономарьова, К. Роджерса, В. Роменця, С. Рубінштейна, Б. Теплова, В. Шадрикова, К. Юнга та ін.

Наявність суттєвого зв'язку між творчістю та саморозвитком особистості відзначали у своїх дослідженнях К. Абульханова-Славська, В. Андреєв, А. Асмолов, Ф. Баррон, Г. Батищев, М. Бердяєв, В. Біблер, Д. Богоявленська, В. Дружинін, А. Маслоу, І. Маноха, А. Меренков, Я. Пономарьов, Л. Попов, К. Роджерс, Н. Роджерс, З. Сіверс, Т. Титаренко, Г. Шпет, М. Ярошевський та ін.

Теоретичне обґрунтування поняття "індивідуальність" знаходимо в працях вітчизняних і зарубіжних учених: М. Бердяєва, Л. Виготського, Ф. Ніцше, Ж. Сартра, П. Флоренського, М. Хайдеггера та ін. Проблему індивідуальності досліджували в різних аспектах: філософському (Л. Зеленов, М. Каган, І. Кон, Д. Лоуренс, Н. Михайловський, Ю. Орлов, І. Резвицький, В. Тугаринов, Ю. Хабермас), педагогічному (О. Абдуліна, Є. Бондаревська, В. Ільїн, О. Пєхота, В. Сластьонін), психологічному (К. Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, В. Мерлін, С. Рубінштейн та ін.).

Специфіку творчої індивідуальності пояснювали такі вчені, як: А. Асмолов, М. Бахтін, В. Бєлов, І. Кон, В. Міріманов, В. Шадриков; гуманістичні концепції розуміння розвитку особистості як необхідної умови для максимальної творчої самореалізації розробили А. Деркач, Л. Коханович, Н. Кузьміна, А. Маслоу, Л. Мітіна, Г. Олпорт, К. Роджерс, Л. Рябов, А. Сущенко та ін.

Роль і місце творчості у навчально-виховному процесі вищої школи, питання творчої активності студентів та професійно-творчого саморозвитку майбутніх фахівців вивчали В. Андреєв, Д. Богоявленська, Г. Горченко, А. Деркач, В. Зазикін, І. Зайцева, П. Кравчук, О. Лук, Л. Макарова, Л. Мільто, В. Мухіна, О. Пєхота, Я. Пономарьов, Ю. Фокін, В. Фрицюк, І. Ширшова та ін.

Проблеми формування й розвитку творчої особистості майбутніх журналістів висвітлено в працях журналістикознавців Р. Бухарцева, В. Горохова, С. Корконосенка, В. Костюка, К. Маркелова, І. Михайлина, В. Олешка, Є. Прохорова, В. Учонової та ін.

Розглядаючи проблему розвитку творчої індивідуальності майбутнього журналіста, звертаємося до таких понять, як: "творчість", "індивідуальність", "творча індивідуальність", "творча індивідуальність майбутнього журналіста".

У різних джерелах “творчість” має різні тлумачення. У науковій літературі це поняття трактують як “форму діяльності людини, спрямовану на створення якісно нових для неї цінностей, що мають суспільне значення, тобто важливих для формування особистості як суспільного суб’єкта” [14, с. 286]; як “чинник і передумову свободи людини” [4, с. 142]; як “мислення в його вищій формі, яке проявляється як уява і яке виходить за межі відомих способів вирішення виниклого завдання” [22, с. 142]. Творчість є “фундаментальною властивістю людини – створення нового – і вона є вищий рівень пізнання і пристосування людини до навколишнього середовища” [24, с. 5]; творчість – це продуктивна форма активності й самостійності людини, її результатом є наукові відкриття, винаходи, створення нових музичних, художніх витворів, розв’язання нових завдань у праці лікаря, вчителя, художника, інженера та ін. [7, с. 282].

У “Педагогічному енциклопедичному словнику” творчість у контексті навчального процесу тлумачиться як “форма діяльності людини, спрямована на створення якісно нових для неї цінностей, що мають суспільне значення, тобто важливих для формування особистості як суспільного суб’єкта” [14, с. 286]. Саме так трактує творчість більшість сучасних дослідників (це – “продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення” [15, с. 339] тощо).

Найширше визначення творчості, на наш погляд, запропонували філософи. З філософських та соціологічних позицій, творчість – це характеристика людини, яка активно перетворює дійсність, об’єктивну й суб’єктивну.

Творчість – це процес людської діяльності, результатом якої є створення якісно нових матеріальних і духовних цінностей, яка оцінюється за своєю соціальною значущістю, новизною, оригінальністю, неповторністю, унікальністю. Це вища форма активності та самостійності діяльності людини.

Філософські погляди на дефініції творчості мають давню традицію, яка виникла із зародженням філософської думки взагалі. Так, в античній свідомості творчість виступала у двох формах: як божественне (акт народження (творіння) Космосу), і як людське (мистецтво, ремесло). В епоху середньовіччя творчість розглядали як викликання буття із небуття засобом вольового акту божественної особи, чим створювалася передумова розуміння творчості як створення чогось небувалого, унікального й неповторного. В епоху Відродження посилилося її антропологічне звучання: космічним за масштабами був сам крок від культу релігійного начала – до культу генія як носія творчого начала. У цей період творчість розуміли, насамперед, як художню творчість, як мистецтво в широкому значенні, яке у своїй глибинній сутності розглядалось як творче споглядання. Саме під час Відродження виник інтерес до творчого процесу.

В епоху Реформації творчість розуміли не як естетичне (творче) начало, а як дію. Лютеранство, а ще більше кальвінізм з їх суворою, ригористичною етикою робили акцент на предметно-практичній, зокрема, господарській діяльності. Успіхи індивіда в практичних справах на землі – свідчення його богообраності.

Розуміння творчості в Новий час відбувалося, з одного боку, під впливом філософії пантеїзму (Бруно, Спіноза), яка відтворювала античне ставлення до творчості як чогось менш суттєвого порівняно з пізнанням, яке в кінцевому результаті є спогляданням вічного бога-природи; з іншого боку, під впливом протестантизму (передусім, англійського емпіризму), що трактував творчість як

вдалу, але значною мірою випадкову комбінацію вже існуючих елементів (теорія пізнання Ф. Бекона, Т. Гоббса, Дж. Локка та Д. Юма). Творчість вважалася спорідненою з винахідництвом [23].

Завершену концепцію творчості було створено у XVIII ст. І. Кантом. Творчою діяльністю почали називати продуктивну здатність уяви. Посилилося предметно-практичне, діяльнісне бачення творчості. Ф. Шеллінг акцентував увагу на тому, що творча здатність уяви – це єдність свідомої й безсвідомої діяльності.

Хронологічно найближча до нас діалектико-матеріалістична традиція розуміння творчості набула свого втілення у працях К. Маркса: творчість – це діяльність людини, яка створює саму себе в ході історії. Ці мотиви посилилися в емпіричному вченні (Д. Дьюї, Дж. Мід), де творчість визначалася як інтелектуально виражена форма соціальної діяльності. Для Д. Дьюї, наприклад, творчість – це своєрідність розуму, поставленого перед жорсткою необхідністю вирішення певного завдання й виходу з небезпечної ситуації. Дж. Мід, який був прагматиком, робив акцент на творчій взаємодії та самореалізації індивіда в різних соціальних групах.

Пізніше російський емігрант-філософ, соціолог, літератор, публіцист, мемуарист Ф. Степун розглядав життя й творчість як два полярно протилежних начала, що борються в людині. Життя – переживання, відчуття, внутрішній досвід. Творчість – формальне та статичне об'єднання продуктів духу: предметних цінностей (культури) і цінностей стану (особистості, долі, любові, смерті тощо). Залежно від співвідношення в індивіді начал життя й творчості Ф. Степун виділяв та описував три основних типи світогляду: "міщанський", "містичний" і "артистичний" [13, с. 17].

Отже, філософські тлумачення творчості традиційно зводяться до діяльності, яка створює щось нове, що не має аналогів. "У філософських концепціях буття, які виросли з досвіду XX ст., проблема творчості виявляється однією з найважливіших. Вона розглядається як проблема існування конкретної людини (людей) у світі, як питання її особистісного досвіду, розвитку, життя" [9, с. 704].

Психолого-педагогічний аспект проблеми творчості, пов'язаний з виявленням і розвитком творчих рис особистості, з розробкою змісту засобів та умов організації і здійснення творчої діяльності студента, за яких конкретне явище є об'єктом, а окремий індивід – суб'єктом. На відміну від філософського, у педагогічному аспекті вивчення феномену творчості значна увага звертається на новизну та суспільну значущість результатів творчої діяльності як основних її критеріїв. Таким чином, у педагогіці творчість розуміється як процес засвоєння матеріальних і духовних цінностей, створених людством, під час якого відбувається формування й розвиток творчої особистості.

Аналіз першоджерел, історико-педагогічної літератури, досліджень учених дають змогу стверджувати, що більшість науковців визначає творчість як системне явище, певну сукупність взаємопов'язаних елементів: творчі здібності, творчий процес, рівень індивідуального розвитку творчих здібностей, якостей особистості, що забезпечують творчу діяльність, яку можна стимулювати і спрямовувати в певну систему. М. Бахтін, І. Бех, Л. Виготський, Я. Пономарьов, С. Рубінштейн, Б. Теплов вважають найважливішими у формуванні творчої особистості психологічні аспекти творчості, внутрішні процеси, а механізм уяви, сприйняття, фантазії, волі – основою творчої діяльності.

Зазначимо, що Л. Виготський розглядав творчість як створення нового; С. Рубінштейн визначав її як діяльність, яка створює дещо нове, оригінальне,

що потім входить в історію розвитку не тільки самого творця, а й науки, мистецтва тощо. А. Брушлинський у творчості виділяв відкриття невідомого, створення нового, подолання стереотипів і шаблонів. Наукові пошуки О. Тихомирова в цій сфері пов'язуються із закономірностями мислення. А. Маслоу вважав, що істинна творчість виявляється в людини та в повсякденному реальному житті, щоденному виборі життєвих ситуацій, у різних формах самовираження. Для Я. Пономарьова визначним у творчості є розвиток, виникнення нових структур, нового знання, нових способів діяльності. М. Гамезо та І. Домашенко розглядають творчість як певну діяльність людини або колективу людей, що спрямована на створення нових, суспільно значущих цінностей.

Значний внесок у формування теоретичних засад механізму творчості зробив Г. Костюк. У його дослідженнях підкреслено провідну роль "саморуху", спонтанної творчої активності у формуванні та самотворенні особистості; розкрито такі важливі механізми саморозвитку та саморегуляції, як самооцінка, образ "Я".

Заслуговує на увагу теоретичний аналіз і творчий синтез основних концепцій активності, розвитку та саморозвитку особистості, здійснений В. Татенком, який розмежовує й поглиблює такі поняття, як суб'єкт, "Я", образ "Я". При цьому за основу творчої активності особистості беруть принципи суб'єктності.

Зазначимо, що, на думку В. Роменця, "людина, що не творить, не є нормальною істотою", бо саме через творчість простежуються можливі вияви індивідуальності людини, адже "творчість – це боротьба з усім хворобливим, творчість – це прояснення й душевне очищення, катарсис" [18, с. 5]. Важко не погодитися з такими словами, адже людина – не запрограмована машина, це – розумне створіння, наділене душею, свідомістю, прагненням до зростання та вдосконалення (у духовній, професійній сферах тощо), внутрішньою потребою постійного поступу вперед.

Цікаві думки стосовно проблеми створення умов для успішного управління процесом творчості висловлені в наукових працях В. Клименка, Ю. Кулюткіна, В. Моляко, Д. Пойа, в яких учені торкаються питання про необхідність створення творчого клімату в науковому, інженерному, педагогічному та учнівському колективах; пропонують особливі евристичні прийоми вирішення творчих завдань, форми стимулювання творчої активності людини.

Найбільш повно, на наш погляд, тлумачення творчості представлено в проекті, який був розроблений в Інституті психології ім. Г. Костюка. Його основна ідея передбачає, що: творчість не є елітарним явищем, у творчості немає віку, творчість перебуває в різних станах, механізм творчості починає працювати, коли всі складові пропорційно розвинені та взаємно посилюють одна одну; творчість розвивається у процесах самореалізації людини; механізм творчості – універсальний; вищу насолоду, натхнення діями людина переживає не від результату роботи, а від творчого процесу, в якому народжується матеріальний предмет чи знакова система: наукова думка, художній образ тощо.

На особливу увагу заслуговує й позиція А. Деркача, який наголошує на тому, що пріоритетними характеристиками творчого потенціалу є творча спрямованість професійних інтересів, потреба в новаторській діяльності, здатність до новацій, високий рівень загального й деяких спеціальних видів інтелекту, здатність до формування асоціативних зв'язків, розвинена уява, сильна вольова регуляція поведінки та діяльності, самостійність, уміння управляти своїм ста-

ном, зокрема стимулювати свою творчу активність. Учений вважає, що високий творчий потенціал, який виявляється в професійній діяльності, творчому пошуку, вмінні приймати ефективні й нестандартні рішення, прямо пов'язаний з рівнем професіоналізму особистості [1, с. 171].

Варто підкреслити, що творча діяльність визначається як форма діяльності людини чи колективу, створення якісно нового, що ніколи не існувало раніше. "Задатки творчої діяльності притаманні будь-якій людині. Треба вміти їх розкрити й розвинути. Прояви творчих здібностей варіюють від великих і яскравих талантів до скромних і малопомітних, але сутність творчого процесу однакова для всіх. Різниця – в конкретному матеріалі творчості, в масштабах досягнення і їх суспільної значущості" [15, с. 286].

Радянський психолог С. Рубінштейн підкреслював, що "в діяльності людини, яка йде своїм життєвим шляхом, усі психічні властивості особистості не тільки виявляються, але й формуються" [19, с. 10], а сучасний науковець О. Діденко стверджує, що взагалі "навчальна діяльність повинна мати творчий характер" і що "творчі якості необхідні для творчої діяльності" [5, с. 149]. Ми цілком погоджуємося з думкою науковця про творчий характер навчання, адже, за нашим переконанням, це є передумовою формування та розвитку творчої особистості майбутнього фахівця.

У пострадянському інформаційному просторі активізувалися дослідження феномену творчості в журналістиці: так, в останнє десятиріччя питанням творчого журналізму присвятили свої дослідження російські (О. Дорощук, М. Кім, В. Олешко, О. Самарцев, Л. Світич та ін.) й українські вчені (В. Здоровега, І. Михайлин, О. Нерух, Ю. Шаповал та ін.). Але, на наш погляд, ще недостатньо уваги приділено дослідженню самого процесу формування та розвитку творчої індивідуальності, збагачення її професійно значущими рисами й ознаками та підготовки до реалізації нею власного духовно-творчого потенціалу під час майбутньої професійної діяльності.

Нам імпонує думка З. Сіверс про те, що процеси самореалізації в професійній сфері (починаючи зі вступу до вищого навчального закладу) характеризуються тим, що, на відміну від процесів виховання й навчання, пріоритетну роль починають відігравати самовиховання, самонавчання, самопізнання, які сприяють самовдосконаленню майбутнього спеціаліста.

Самовдосконалення завжди пов'язується з усвідомленням необхідності успішно працювати на користь суспільства. "А останнє потребує вироблення проекту щодо розвитку творчого потенціалу, чіткого визначення й усвідомлення цілей самовдосконалення" [21, с. 52].

Особистісний аспект творчості передбачає такі риси особистості, які визначають створення в ході творчого процесу унікального якісно нового та оригінального продукту. Серед подібних рис важливу роль відіграють інтуїтивні можливості, уява, прагнення особистості.

На нашу думку, основною причиною невдоволеності, розчарувань, проблем із навчанням, уповільнення руху до саморозвитку й самореалізації в подальшій професійній діяльності є нереалізованість студентом себе, власної індивідуальності, неповторності, унікальності. Особливості характеру та волі творчої особистості зумовлюють можливості її саморозвитку, у тому числі творчих здібностей, студент стає не лише об'єктом, а й суб'єктом творчого розвитку.

У багатьох наукових працях розкриваються методологічні, теоретичні, соціологічні та інші аспекти сутності творчої особистості, її ролі в житті суспільства; суб'єктно-об'єктні відносини, структура, закономірності, психологічні особливості процесу творчості, зміст творчої діяльності, яку можна вважати комбінаторною, оскільки її результатом є "не тільки відображення наявних у досвіді людини дій та вражень, а створення нових образів чи дій" [21, с. 14]. Так, сучасна дослідниця творчості О. Бугрій переконливо доводить, що "творчий, гармонійно-всебічний розвиток особистості зумовлюється оптимізованою поведінкою індивіда" [3, с. 87].

Нам імпонує висловлювання В. Клименка: "Творча людина – зрячий серед сліпих. Коли вона відкриває задачу (нерозгадану таємницю) і відчує її гострі кути, то вона знає, куди йти і над чим працювати, бачить те, що не бачать і не відчувають інші" [10, с. 13]. Саме таких "зрячих" людей, за нашим переконанням, сьогодні не вистачає українському суспільству для його успішного руху в майбутнє.

Ми вважаємо, що оскільки дослідження проблеми формування творчої особистості тісно пов'язане з урахуванням індивідуальних особливостей студентів, що стимулюють і регулюють творчу діяльність, варто говорити про формування творчої індивідуальності.

У філософських і психолого-педагогічних дослідженнях індивідуальність розглядають головним чином як вираження відмінностей однієї людини від іншої в парадигмі одиничного, неповторного, особливого.

Заслуговує на увагу підхід до розгляду індивідуальності як інтегральної ознаки особистості (Н. Дубінін, В. Колесников, В. Мерлін, Р. Міллер, І. Резвицький, Л. Рувинський, В. Русалов, В. Тугаринов); цінною, на наш погляд, у контексті формування творчої індивідуальності майбутнього журналіста є педагогіка творчого саморозвитку В. Андрєєва.

Важливою метою розвитку й самовдосконалення особистості журналіста є формування творчої індивідуальності. "Індивідуальність – це своєрідність психіки й особистості індивіда, його неповторність. Поняття "індивідуальність" багато в чому перегукується з поняттям "особистість", яке застосовується, коли індивід характеризується як суб'єкт соціальних відносин [2, с. 158]. Для індивідуального розвитку особистості "потрібні свобода й незалежність, а необхідність адаптації до соціального середовища і прагнення до незалежності породжують потребу в соціальній творчості" [17, с. 21].

Називаючи журналістську творчість "одухотвореною дією", російський дослідник В. Олешко стверджує, що вона "піднімає особистість на якісно новий рівень", а суб'єкт творчості (творча особистість) є основним елементом творчого процесу [12, с. 16].

Цілком погоджуємося з думкою вченого про те, що "сучасне розуміння творчості як сутнісної характеристики людини досить повно виявляє характер змін, що відбуваються в соціальному світі. Відтак, творчість можна визначати як форму саморозвитку індивіда, розгортання його сутнісних сил, за мірками свободи, як форму залучення до вищих сенсів буття. Причому розуміння вищих сенсів буття історично" [12, с. 16].

На наш погляд, серед сучасних наукових розвідок, присвячених розвитку творчої особистості майбутнього журналіста, на особливу увагу заслуговує докторська дисертація російської дослідниці О. Дорощук [6], яка розглядає творчу

особистість у журналістиці в сукупності з професійними рисами, що формують творчий потенціал майбутнього журналіста, наголошуючи на ролі ступеню готовності самого журналіста і його бажання працювати у сфері журналізму.

На наше переконання, потребує обґрунтування системно-цільова індивідуалізація навчання студентів-журналістів культури творчої діяльності, здійснене О. Дорощук, яка, зокрема, зазначає, що становлення та розвиток компетентного журналіста-універсала неможливе без розробки й реалізації науково-методичного забезпечення системи індивідуалізованого навчання майбутніх журналістів, умов, у яких відбуваються процеси формування й саморозвитку творчої особистості.

В умовах розбудови нової формації в Україні дедалі гострішою стає потреба в журналістах-універсалах, здатних вирішувати професійно-творчі завдання на високому рівні. Але треба зауважити, що практика системи ЗМІ свідчить про недостатню підготовленість журналістів до вирішення поставлених завдань на рівні професіоналізму, високої моральної й творчої культури. На жаль, у суспільстві складаються невтішні стереотипи, що характеризують журналіста як людину безпринципну, непостійну, легковажну, а в деяких випадках – неграмотну, що не вміє володіти словом як основним виразним засобом своєї професії. Як справедливо зазначає О. Дорощук, "творча некомпетентність журналіста приводить до труднощів у розумінні його масовою аудиторією, до неможливості досягнення ефективного результату професійної діяльності" [6, с. 4].

Сучасний журналіст, безперечно, має бути універсальним, він повинен володіти новітніми технологіями, розуміти логіку змісту й текстів у різних комунікаційних системах, бо це, на думку російського журналістикознавця Є. Прохорова, – "найважливіша умова успіху в підготовці журналістів XXI ст." [16, с. 9]. Але ми не зовсім згодні з такою позицією, бо, на нашу думку, журналістика – професія творча, тому основною функцією професійної підготовки журналістів має стати формування й розвиток творчої індивідуальності майбутнього фахівця. Така позиція ніяким чином не торкається питання меншовартості значення новітніх технологій у підготовці майбутніх журналістів, навпаки, ми переконані в тому, що це повинно відбуватися в органічному, гармонійному взаємозв'язку.

Підтримуємо висновок українського журналістикознавця І. Михайлина, що, на нашу думку, є збалансованим і методологічно обґрунтованим: "Поки спеціальність "журналістика" не буде визнана творчою професією, очікувати на істотні зрушення в журналістській освіті марно" [11, с. 73]. Нам імпонують пропозиції вченого щодо введення до навчального плану індивідуальної роботи викладача зі студентами та дотримання "творчої пропорції" [11] студентів і викладачів, створення майстер-класів.

Можна ще запропонувати відкриття творчих лабораторій, експериментальних майданчиків, розробку системи нестандартних методів навчання, зокрема ділових ігор, під час яких кожен студент-журналіст міг би розвивати власний творчий потенціал, формувати свою творчу індивідуальність, саморозвиватися й самовдосконалюватися, що особливо важливо для майбутньої професійної діяльності в журналістиці. Це допоможе розвіяти сумніви, які, за результатами попереднього опитування, на жаль, існують у багатьох студентів: "журналістика – творча професія чи ремесло?".

Процес формування журналістської індивідуальності відбувається на тлі творчості, що є однією з обов'язкових ознак професіоналізму журналіста. Твор-

чість – це істинна сутність людини, джерело розвитку й прогресу суспільства. Вільна творча самореалізація особистості є запорукою її успішної адаптації та інтеграції, здійснення нею свого призначення.

Абітурієнти, вступаючи до вищих навчальних закладів на журналістські спеціальності, обов'язково беруть участь у творчому конкурсі, метою якого є виявлення творчих здібностей майбутніх студентів-журналістів, що свідчить про те, що професійна освіта неможлива без творчості.

Для того, щоби студенти під час навчального процесу могли набувати досвіду творчого пошуку, вони повинні брати участь у творчому пошуку шляхів розв'язання проблеми. Для формування творчого досвіду необхідно конструювати спеціальні педагогічні ситуації, що створюють умови для творчого вирішення, адже навчання творчості відбувається головним чином на проблемах, уже вирішених суспільством.

Журналістика майбутнього, стаючи одночасно масовою й високопрофесійною, вимагає нових форм підготовки студентів-журналістів. За нашим переконанням, особливу цінність у цьому розумінні мають погляди львівського журналістикознавця М. Житарюка на сучасну українську журналістику як на період творчого, енергетичного, архітектурного моделювання [8].

Таким чином, ми розглянули різні погляди вчених на творчість, на розвиток особистості майбутнього фахівця в процесі професійної освіти, а також обґрунтували необхідність формування творчої індивідуальності студентів-журналістів. Незважаючи на численність і різноманітність підходів до розуміння феномену творчості, на наш погляд, поняття "творча індивідуальність" сьогодні ще не має достатнього обґрунтування.

У результаті аналізу першоджерел, історико-педагогічної літератури, досліджень учених спробуємо дати власне визначення: творча індивідуальність журналіста – це натхненна особистість, для якої творчість є життєвою необхідністю й сенсовою цінністю, її головним стимулом і найважливішим регулятивом, єдино можливим способом життя, світосприйняття, самоствердження й самореалізації; це особистість, наділена творчою уявою та фантазією, здатна створювати не лише щось якісно нове, оригінальне, неповторне, а й самобутнє, унікальне, одиничне, космічно індивідуальне, одухотворене, інколи – сокровенно-сакральне. Творча індивідуальність постійно прагне до духовного саморозвитку й самовдосконалення у власній (у тому числі професійній) діяльності, до перетворення інших у процесі творчої взаємодії, вона не лише відчуває потребу в новаторській діяльності, має здібності до новацій, а й певним чином впливає на хід подій суспільного життя.

Перспективами подальших розвідок із цієї проблеми може стати обґрунтування педагогічних умов та механізму формування творчої індивідуальності майбутніх журналістів у ВНЗ.

Висновки. З огляду на те, що сучасний рівень суспільно-економічного розвитку України вимагає від журналістів не лише таких професійних рис, як мобільність, комунікабельність, активність, спроможність і готовність оволодівати новими знаннями та досвідом, а й здатності творчо реагувати на зміни в усіх сферах життя, особливо в професійній, ще гострішою стає проблема формування творчої індивідуальності майбутнього журналіста під час навчального процесу у вищому навчальному закладі.

Література

1. Акмеология : учеб. пособ. / А. Деркач, В. Зазыкин. – СПб. : Питер, 2003. – 256 с.
2. Большая психологическая энциклопедия. – М. : Эксмо, 2007. – 544 с.
3. Бугрій О. Творчість у педагогічній діяльності / О. Бугрій // Вища школа. – 2009. – № 9. – С. 87–92.
4. Гагин Ю.А. Концептуальный словарь-справочник по педагогической акмеологии : учеб. пособ. / Ю.А. Гагин. – 2-е изд. – СПб. : СПбГУПМ : Балт. пед. академия, 2000. – 222 с.
5. Діденко О.В. Методологічні засади формування творчості у майбутніх офіцерів-прикордонників / О.В. Діденко // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. пр. / [редкол.: Т.І. Сущенко (голов, ред.) та ін.]. – Запоріжжя, 2008. – Вип. 51. – 412 с.
6. Дорощук Е.С. Системно-целевая индивидуализация обучения студентов-журналистов культуре творческой деятельности : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Е.С. Дорощук ; Ин-т педагогики и психологии профессионального образования РАО. – Казань, 2007. – 480 с.
7. Дьяченко М.И. Личность, образование, самообразование, профессия : краткий психологический словарь / М.И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович. – Мн. : Хэлтон, 1998. – 399 с.
8. Житарюк М. Соціокультурна модель журналістики: традиції і новаторство / М. Житарюк. – Л., 2008. – 416 с.
9. Современный философский словарь / [под общ. ред. д. ф. н. проф. В.Е. Кемерова]. – 3-е изд., испр. и доп. – М. : Академический проект, 2004. – 864 с.
10. Клименко В.В. Психологія творчості : навч. посіб. / В.В. Клименко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 480 с.
11. Михайлин І.Л. Журналісьська освіта і наука : підручник / І.Л. Михайлин. – Суми : Університетська книга, 2009. – 336 с.
12. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта. – 2002. – № 26. – С. 3.
13. Олешко В.Ф. Журналистика как творчество : учебное пособие для курсов "Основы журналистики" и "Основы творческой деятельности журналиста". Серия : Практическая журналистика / В.Ф. Олешко. – М. : РИП-холдинг, 2004. – 222 с.
14. Педагогический энциклопедический словарь / [гл. ред. Б.М. Бим-Бад ; редкол.: М.М. Безруких, В.А. Болотов, Л.С. Глебова и др.]. – М. : Большая Российская энциклопедия, 2003. – 528 с.
15. Педагогіка вищої школи : словник-довідник / [упорядник О.О. Фунтікова]. – Запоріжжя : ГУ "ЗІДМУ", 2007. – 404 с.
16. Прохоров Е.П. Формирование социальной позиции журналиста / Е.П. Прохоров // Вестник Московского университета. Серия 10: Журналистика. – 1992. – № 1. – С. 3–15.
17. Ржевська Н. Творчість як основна умова формування особистості майбутнього фахівця [Електронний ресурс] / Н. Ржевська. – Режим доступу: http://ipto. kiev. ua/files/pxo/pxo3. pdf.
18. Роменець В.А. Психологія творчості : навч. посіб. / В.А. Роменець. – 2-ге вид, доп. – К. : Либідь, 2001. – 288 с.
19. Рубинштейн С.Л. Принципы и пути развития психологии / С.Л. Рубинштейн. – М. : Изд-во АН СССР, 1959. – 359 с.
20. Сисоєва С.О. Педагогічна творчість : монографія / С.О. Сисоєва. – Х. : Каравела, 1998. – 150 с.
21. Сіверс З.Ф. Феномен творчості як базова складова акмеологічного розвитку особистості / З.Ф. Сіверс // Освіта і управління. – 2008. – № 1. – С. 47–55.
22. Словарь-справочник по педагогике / [авт.-сост. В.А. Межериков ; под общ. ред. П.И. Пидкасистого]. – М. : Сфера, 2009. – 448 с.
23. Сорокин Б.Ф. Философия и психология творчества : научно-методическое пособие для аспирантов и молодых преподавателей / Б.В. Сорокин. – Орел : Орловский государственный университет, 2000. – 104 с.
24. Формирование творческих способностей : методические указания / [под ред. Г.А. Халемского]. – Л. : ДТТ и ПРФ, 1989. – 38 с.

ЄРМАК Л.С.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ У КОЛЕДЖАХ

Згідно із цілями Болонського процесу, освітні системи європейських країн повинні бути реорганізовані таким чином, щоб:

– учасникам освітнього процесу було легко переїжджати з однієї країни в іншу (у зоні європейської вищої освіти) – з метою подальшого навчання чи працевлаштування;

– привабливість європейської вищої освіти зросла настільки, щоб мешканці не європейських країн також приїжджали на навчання/роботу в Європу;